

Έντυπο υλικό στα
Θρησκευτικά Α' Λυκείου

**Θρησκεία και σύγχρονος
άνθρωπος**

Τόμος 9ος

Έντυπο προσωρινό υλικό στα Θρησκευτικά Α' Λυκείου

Θρησκεία και σύγχρονος άνθρωπος

**Το έντυπο προσωρινό υλικό στα
Θρησκευτικά δημιουργήθηκε με
την ευθύνη της επιτροπής εμπει-
ρογνωμόνων του Ινστιτούτου Εκ-
παιδευτικής Πολιτικής στο πλαίσιο
υλοποίησης του Υποέργου «Εκ-
πόνηση Προγραμμάτων Σπουδών
Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμι-
ας Εκπαίδευσης και Οδηγών για τον
Εκπαιδευτικό «Εργαλεία Διδακτικών
Προσεγγίσεων» της Πράξης «ΝΕΟ
ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) –**

Νέο πρόγραμμα σπουδών. Το παρόν υλικό συνοδεύει το αντίστοιχο Πρόγραμμα Σπουδών και τον Οδηγό Εκπαιδευτικού.

Για τη σύνταξη του φακέλου προσωρινού υλικού στα Θρησκευτικά Α΄ Λυκείου εργάστηκαν αμισθί τα μέλη της Επιτροπής Εμπειρογνομόνων **Καλλιρρόη Ακανθοπούλου, Δρ Θεολογίας, Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, και Μαρία Συργιάννη, Δρ Θεολογίας, Σχολική Σύμβουλος Θεολόγων, και οι θεολόγοι εκπαιδευτικοί:**

Δήμητρα Παρθένου
Θεολόγος, Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Αναστασία Χατζηδημητρίου
Θεολόγος, Εκπαιδευτικός Δευτερο-
βάθμιας Εκπαίδευσης

Σχεδιασμός και μορφοποίηση φα-
κέλου:

Καλλιρρόη Ακανθοπούλου

Εικονογράφηση εξωφύλλου, μετω-
πίδων θεματικών ενότητων και οπι-
σθοφύλλου:

Δέσποινα Χανόγλου

Θεολόγος, Εκπαιδευτικός Δευτερο-
βάθμιας Εκπαίδευσης

❖ **Για τη μετάφραση της Αγίας Γρα-**
φής χρησιμοποιήθηκε η έκδοση
της Βιβλικής Εταιρίας.

- ❖ Για πληρέστερες βιβλιογραφικές αναφορές και παραπομπές βλ. στις αντίστοιχες διδακτικές ενότητες του (αναθεωρημένου) Οδηγού Εκπαιδευτικού στα Θρησκευτικά Λυκείου.
- ❖ Τα σύμβολα δηλώνουν το τέλος κάθε δραστηριότητας.

Η αξιολόγηση, η κρίση των προσαρμογών και η επιστημονική επιμέλεια του προσαρμοσμένου βιβλίου πραγματοποιείται από τη Μονάδα Ειδικής Αγωγής του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.

Η προσαρμογή του βιβλίου για μαθητές με μειωμένη όραση από το ΙΤΥΕ – ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ πραγματοποιείται με βάση τις προδιαγραφές που έχουν αναπτυχθεί από ειδικούς εμπειρογνώμονες για το ΙΕΠ.

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ
ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

ΦΑΚΕΛΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

**Έντυπο υλικό στα
Θρησκευτικά Α' Λυκείου**

Τόμος 9ος

Ι.Τ.Υ.Ε. «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

5.4. ΦΑΝΑΤΙΣΜΟΣ

Εννοιολόγηση του θρησκευτικού φανατισμού.

1. Ζαμπίκος, Μ., Θρησκευτικός φανατισμός (2010).

1. ΕΜΕΙΣ ΟΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΦΑΝΑΤΙΚΟΙ...

2. ...ΕΧΟΥΜΕ ΚΑΤΙ ΚΟΙΝΟ

3. ΔΕΝ ΕΧΟΥΜΕ ΤΟΝ ΘΕΟ ΜΑΣ

Ο Νεομάρτυρας Άγιος Ακάκιος ο Ασβεστοχωρίτης

Ο Αθανάσιος (κοσμικό όνομα του Ακακίου) καταγόταν από το Νεοχώρι (σημερινό Ασβεστοχώρι) της Θεσσαλονίκης.

Οι γονείς του [...] αναγκάζονται να παραδώσουν τον εννιάχρονο Αθανάσιο σε κάποιον υποδηματοποιό, για να του διδάξει την τέχνη του. Η σκληρή συμπεριφορά του αφεντικού του και η κακομεταχείριση τον εξώθησαν στην εξωμοσία, προκειμένου να απαλλαγεί από τα βάσανα, για να ζήσει μια καλύτερη ζωή. Υιοθετήθηκε από τον Τούρκο ηγεμόνα της περιοχής Ισούφ Μπέη

κι έμεινε κοντά του εννιά χρόνια.

Σε ηλικία δεκαοχτώ ετών και εξαιτίας προβλημάτων που είχε με τη μηριά του συκοφαντήθηκε και εκδιώχθηκε. Τότε άρχισε ο δρόμος της επιστροφής. Γυρίζει κοντά στους γονείς του, στη Θεσσαλονίκη. Ακολουθώντας τις συμβουλές τους μεταβαίνει στο Άγιον Όρος, όπου [...] καταλήγει τελικά στη Σκήτη του Τιμίου Προδρόμου [...]. Γίνεται μοναχός με το όνομα Ακάκιος και έπειτα από διάστημα έντονης ασκήσεως, έχοντας τις ευλογίες των πατέρων, ξεκινάει στις 10 Απριλίου 1816 για την Κωνσταντινούπολη, για να ξεπλύνει τη ντροπή που ένιωθε [...].

Το Σάββατο 29 Απριλίου, αφού

προετοιμάστηκε κατάλληλα λαμβάνοντας τα άχραντα μυστήρια, φτάνει «εις τό ανώτατον κριτήριο των Οθωμανών», όπου ομολογεί δημοσίως και με παρρησία την πίστη του στον Χριστό [...]. Στην προσπάθειά τους να τον μεταπείσουν, τον φυλακίζουν, τον κολακεύουν, τον εκφοβίζουν, του δίνουνε υποσχέσεις, τον βασανίζουν. Δεν τον κλονίζουν όμως. Και όταν βλέπουν το σταθερό του φρόνημα, καταλαβαίνουν πως μάταια κοπιάζουν. Αποφασίζουν, λοιπόν, να τον σκοτώσουν. Έτσι, την 1η Μαΐου 1816 [...] «εις τόπον καλούμενον Δακτυλόπορτον» ο Ακάκιος παρέδωσε διά του ξίφους το αίμα του.

Από την ιστοσελίδα της Ι. Μ. Νεαπόλεως και Σταυρουπόλεως

1. Σύνταγμα Ελλάδος

**[ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ - Ατομικά και
κοινωνικά δικαιώματα]**

Άρθρο 13: (Θρησκευτική Ελευθερία)

1. Η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη. Η απόλαυση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων δεν εξαρτάται από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις καθενός.

2. Κάθε γνωστή θρησκεία είναι ελεύθερη και τα σχετικά με τη λατρεία της τελούνται ανεμπόδιστα υπό την προστασία των νόμων. Η άσκηση της λατρείας δεν επιτρέπεται να προσβάλλει τη δημόσια τάξη

ή τα χρηστά ήθη. Ο προσηλυτισμός απαγορεύεται.

3. Οι λειτουργοί όλων των γνωστών θρησκειών υπόκεινται στην ίδια εποπτεία της Πολιτείας και στις ίδιες υποχρεώσεις απέναντί της, όπως και οι λειτουργοί της επικρατούσας θρησκείας.

4. Κανένας δεν μπορεί, εξαιτίας των θρησκευτικών του πεποιθήσεων, να απαλλαγεί από την εκπλήρωση των υποχρεώσεων προς το Κράτος ή να αρνηθεί να συμμορφωθεί προς τους νόμους.

Σύνταγμα της Ελλάδος,
άρθρο 13, 2013,
Βουλή των Ελλήνων.

2. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΓΙΑ ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩ- ΜΑΤΑ (Ο.Η.Ε., 1948)

ΑΡΘΡΟ 18

Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας. Στο δικαίωμα αυτό περιλαμβάνεται η ελευθερία για την αλλαγή της θρησκείας ή πεποιθήσεων, όπως και η ελευθερία να εκδηλώνει κανείς τη θρησκεία του ή τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις, μόνος ή μαζί με άλλους, δημόσια ή ιδιωτικά, με τη διδασκαλία, την άσκηση, τη λατρεία και με την τέλεση θρησκευτικών τελετών.

ΑΡΘΡΟ 26

1. Καθένας έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση. Η εκπαίδευση πρέπει

να παρέχεται δωρεάν, τουλάχιστον στη στοιχειώδη και βασική βαθμίδα της. Η στοιχειώδης εκπαίδευση είναι υποχρεωτική. Η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση πρέπει να εξασφαλίζεται για όλους. Η πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία πρέπει να είναι ανοικτή σε όλους, υπό ίσους όρους, ανάλογα με τις ικανότητες τους.

3. ΜΑΛΑΛΑ ΓΙΟΥΣΑΦΖΑΪ, Η μαθήτρια που αφήφισε τους Ταλιμπάν

Τα χέρια του δολοφόνου έτρεμαν, λες και δεν πίστευε απόλυτα στη φριχτή αποστολή που του είχαν αναθέσει. Ίσως γι' αυτό η Μαλάλα Γιουσαφζάι, εννέα μήνες μετά τη δολοφονική απόπειρα εναντίον

της κατάφερε να σταθεί στην αίθουσα του ΟΗΕ τον Ιούλιο στα 16α γενέθλια της, και να μιλήσει για το δικαίωμα των κοριτσιών στην εκπαίδευση. Ένα κομμάτι του κρανίου της είναι από τιτάνιο, το αριστερό της μάτι έχει προβλήματα και η ακοή της αποκαταστάθηκε με τη βοήθεια εμφυτεύματος. Η σφαίρα του Πακιστανού Ταλιμπάν, ο οποίος ανέβηκε στο σχολικό λεωφορείο της στις 9 Οκτωβρίου του 2012, δεν της άφησε ούτε κινητικές, ούτε νευρολογικές βλάβες, ούτε και της στέρησε τη θέληση να συνεχίσει να παλεύει.

Όταν το 2009, οι Ταλιμπάν κυριάρχησαν στην απομακρυσμένη κοιλάδα Σουάτ του Πακιστάν, απαγορεύοντας την εκπαίδευση των

κοριτσιών η δωδεκάχρονη τότε Μαλάλα μίλησε για τη "χειρότερη μέρα της ζωής" της. Ήταν το ξεκίνημα της εκστρατείας της, στην οποία τη στήριξαν η αναλφάβητη μητέρα της και ο δάσκαλος πατέρα της. Στην πορεία βρήκε κι άλλους υποστηρικτές σε δυτικές πρωτεύουσες, που αναζητούσαν επιχειρήματα για τον δεκαετή αιματηρό πόλεμο εναντίον των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν και στο Πακιστάν.

Μπερσή, Ευρ.,
ΜΑΛΑΛΑ ΓΙΟΥΣΑΦΖΑΪ,
Η μαθήτριά που αφήφισε τους
Ταλιμπάν. Στο περ. Κ (εφημ.
Η Καθημερινή), τ. 552
(29/12/2013).

Διαστάσεις του θρησκευτικού φανατισμού. Η θέση του Χριστιανισμού.

1. Έννοια του φανατισμού

«Φανατισμός (fanum = ιερό) γενικά ονομάζεται η αποκλειστική και με πάθος προσπάθεια επιβολής των ιδεών ενός ατόμου ή μιας ιδεολογίας. Ο φανατικός δεν ανέχεται αντίθετες απόψεις και είναι πρόθυμος να χρησιμοποιήσει βία για να αντιμετωπίσει τους αντιπάλους του. Σχεδόν συνώνυμη είναι και η μισαλλοδοξία (μίσος για τις απόψεις του άλλου) [...]. Ο θρησκευτικός φανατισμός έχει πολλές μορφές: εμφανίζεται με τη μορφή της θρησκοληψίας (σχολαστικής

τήρησης θρησκευτικών εντολών με δεισιδαιμονικά και ψυχοπαθολογικά χαρακτηριστικά), του πουριτανισμού (άκριτης αυστηρότητας στην ηθική καθαρότητα), του συντηρητισμού (προσκόλλησης στο παρελθόν) ή του προσηλυτισμού (στρατολόγησης οπαδών με δόλια μέσα). Σε μεγάλες κοινωνικές ομάδες μπορεί να πάρει μορφές, όπως η θεοκρατία (διοίκηση του κράτους με θρησκευτικούς νόμους) ή ο θρησκευτικός επεκτατισμός (με κάθε μέσον προσπάθεια επέκτασης μιας θρησκείας, όπως συνέβη με τον Ισλαμισμό). Έδαφος για να ριζώσει ο φανατισμός είναι κυρίως το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των ανθρώπων, η άγνοια, η έλλειψη δημοκρατικής διαπαιδαγώγησης και

διαμόρφωσης δημοκρατικής συνείδησης (άρνηση της άλλης άποψης) και η μειωμένη κριτική ικανότητα».

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών
Β΄ Λυκείου, ΔΕ 21, σ. 173-175.

2. Μισαλλοδοξία

Το πρώτο γνώρισμα του φανατικού είναι η μισαλλοδοξία του. Χωρίς να ενδιαφερθεί καν να μάθει τι ακριβώς υποστηρίζουν οι αντίπαλοί του, απορρίπτει ευθύς εξ αρχής κάθε θέση τους ως εσφαλμένη και στη συνέχεια ψάχνει να βρει τα επιχειρήματα για την απόρριψη. Άλλωστε βλέπει πάντα τα πράγματα άσπρα – μαύρα, χωρίς καμιά ενδιάμεση απόχρωση. Όλες οι δικές του απόψεις είναι σωστές, ενώ όλες οι διαφορετικές απόψεις είναι

εσφαλμένες. Αυτή η στάση του φανατικού προέρχεται από την πεποίθησή του ότι οι δικές του απόψεις και πράξεις είναι απόλυτα σωστές και ορθές. Καμιά αμφιβολία δεν γεννιέται ποτέ μέσα του για ό,τι λέγει και πράττει. Πάντα έχει δίκιο και ενεργεί σωστά. Όχι μόνον οι γενικές αλήθειες, αλλά και κάθε λεπτομέρειά τους είναι αναμφισβήτητα ορθή. Σ' όλα πορεύεται όπως πρέπει. Με τέτοιες προϋποθέσεις δεν είναι δυνατόν να ανοίξει διάλογο ο φανατικός. Όταν μιλεί, το κάνει μόνο για να διαφωτίσει τους άλλους και να τους φέρει στο σωστό δρόμο. Όταν μιλούν οι άλλοι, συνήθως κλείνει τ' αυτιά του και συνεχίζει μετά το δικό του, το ίδιο πάντα τροπάριο, χωρίς καμιά παραλλαγή.

Ουσιαστικά δεν ενδιαφέρεται για απόψεις που απορρίπτει ευθύς εξ αρχής με μόνη τη δικαιολογία ότι δεν συμφωνούν με τις δικές του!

**Στογιάννος, Β. Π. (2011).
Η Εκκλησία στην ιστορία και
στο παρόν. Θεσσαλονίκη:
Πουρναράς, σ. 117-118.**

3. Ο φανατισμός δεν μπορεί να επικαλείται Θεό

[...] Θεωρώ τον θρησκευτικό φανατισμό ως παρέκκλιση του γνήσιου θρησκευτικού βιώματος. Ο φανατισμός αυτός, που συχνά εξελίσσεται σε μισαλλοδοξία, αναπτύσσεται είτε από σπέρματα θρησκευτικού τύπου είτε από μη θρησκευτικές ρίζες, όπως από

παράγοντες πολιτικούς, εθνικιστικούς, που ζητούν να χρησιμοποιήσουν τη θρησκεία για άλλες επιδιώξεις [...].

Εκτός όμως από τον φανατισμό, που εκδηλώνεται με βίαιο τρόπο, με όπλα, οι διάφοροι φανατικοί χρησιμοποιούν και άλλα μέσα: συκοφαντικά δημοσιεύματα, παραχάραξη κειμένων, περιφρονητικούς χαρακτηρισμούς και διάφορες υποτιμητικές ετικέτες, για να πλήξουν τους αντιφρονούντες και να παραπλανήσουν τους απλοϊκούς. [...]

Ο θρησκευτικός φανατισμός δεν εκφράζεται μόνο με καλάσνικοφ, εκφράζεται και με τις τηλεοπτικές κάμερες, και με την επιτίμηση, διότι συνομιλούμε με έναν αλλόθρησκο άνθρωπο, και με τον σνομπισμό

του αθεϊσμού της μόδας.

**Γιαννουλάτος, Αναστάσιος,
Αρχιεπίσκοπος Τιράνων και
πάσης Αλβανίας.
Συνέντευξη στον Νίκο Ξυδάκη,
εφημ. Η Καθημερινή,
31 Δεκέμβριου 2010.**

4. Θρησκεία και βία

**[...] Καθημερινά γινόμαστε μάρ-
τυρες εγκλημάτων που διαπράτ-
τονται στο όνομα του Θεού ή στο
όνομα της θρησκείας, ενώ η διαδι-
κτυακή και τηλεοπτική αναμετάδο-
ση των εγκλημάτων αυτών αυξάνει
τη φρίκη και τον αποτροπιασμό,
διαχέοντας παράλληλα στις δυ-
τικές κοινωνίες, όπως και στον
τόπο μας, το αίσθημα ανασφάλει-
ας και αβεβαιότητας, καθώς και την**

εχθρότητα έναντι των άλλων, ιδιαίτερα όσων έχουν πιο σκούρα επιδερμίδα από τη δική μας και ασπάζονται τη θρησκεία του Ισλάμ.

Σε όποια γωνιά του πλανήτη και αν κοιτάξει κανείς θα δει είτε θρησκευτικής φύσεως πολέμους είτε εγκλήματα και σφαγές που διαπράττονται στο όνομα της θρησκείας — στην καλύτερη περίπτωση βία και καταναγκασμός που ασκούνται στο όνομα της θρησκείας: Αφγανιστάν, Πακιστάν, Ιράν, Υεμένη, Σαουδική Αραβία, Ιράκ, Συρία, Παλαιστίνη, Αίγυπτος, Λιβύη, Σουδάν, Τυνησία, Αλγερία, Νιγηρία, Κένυα, ο κατάλογος μοιάζει μακρύς και ατελείωτος με τις χώρες και τις περιοχές, όπου δεν γίνεται σεβαστή

**η θρησκευτική ελευθερία και ανεξι-
θρησκία και όπου καταπατούνται
βάνουσα και βάρβαρα στοιχειώδη
και θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώ-
ματα, όπως αυτό της θρησκευτικής
ελευθερίας.**

**Το ίδιο διαδεδομένη είναι η θρη-
σκευτική νομιμοποίηση της βίας ή
η εξύμνηση σύγχρονων μορφών
«δίκαιου πολέμου», όπως στην πε-
ρίπτωση των υπερσυντηρητικών
χριστιανών φονταμενταλιστών της
Αμερικής, ή η συγκεκαλυμμένη, και
μερικές φορές ακόμη και ανοιχτή,
ευλογία των όπλων του πολέμου
και των συγκρούσεων από θρη-
σκευτικούς λειτουργούς, με τις πε-
ριπτώσεις του πολέμου στην Γεωρ-
γία και την Ουκρανία να αγγίζουν**

και τη δική μας, την ορθόδοξη οικογένεια. [...]

Αποκεφαλισμοί ανθρώπων, πυρπολήσεις εκκλησιών και ανείπωτες φρικαλεότητες και πρακτικές, που ο μέσος άνθρωπος του πολιτισμένου κόσμου θεωρούσε πως έχουν πια απωθηθεί και εξοριστεί στις πιο σκοτεινές γωνιές της ιστορίας, έχουν γίνει θέαμα καθημερινό και αποτρόπαιο [...].

Αναμφισβήτητα, αυτό το οποίο έχουμε επειγόντως ανάγκη είναι μοντέλα ειρηνικής συνύπαρξης, διαλόγου, ανοχής και καταλλαγής μεταξύ θρησκευτικών κοινοτήτων. Τρόποι επικοινωνίας, αλληλογνωριμίας και αποδοχής. [...]

Το φαινόμενο του θρησκευτικού φανατισμού, όμως, καλεί και

**εμάς τους Ορθόδοξους Έλληνες σε
μετάνοια και αυτοκριτική εγρήγορ-
ση καθώς και στην υπέρβαση του
διαχρονικού πειρασμού μας πως
είμαστε ο νέος περιούσιος, ο νέος
εκλεκτός λαός του Θεού, ένας πει-
ρασμός που συχνά οδηγεί στον
αποκλεισμό των άλλων και των δι-
αφορετικών, καθώς και στην απόρ-
ριψη των ξένων, των προσφύγων
και των μεταναστών. Επιτρέψτε
μου να θυμίσω στην αγάπη σας ότι
είμαστε αληθινοί χριστιανοί στο μέ-
τρο και το βαθμό που παραμένου-
με πιστοί στην ευαγγελική εντολή
της αγάπης όλων ανεξαιρέτως των
ανθρώπων, ανεξαρτήτως φυλής,
φύλου, θρησκείας, κοινωνικής τά-
ξης και προέλευσης, μιας αγάπης
που περιλαμβάνει ακόμη και τους**

25 / 232 - 233

εχθρούς, είμαστε αυθεντικοί ορθόδοξοι, όταν δεν υποκύπτουμε στον πειρασμό να επιβάλουμε, με τα κοσμικά μέσα, τη βασιλεία του Θεού και να εκριζώσουμε με τη βία τα ζιζάνια που εμποδίζουν ή καθυστερούν την έλευσή της. Και είμαστε πιστοί στο διαχρονικά οικουμενικό πνεύμα του Ελληνισμού, όταν παραμένουμε ανοιχτοί και καταδεκτικοί σε όσους, διά των γραμμάτων, της παιδείας και της υιοθέτησης των αξιών μας επιθυμούν να ενταχθούν, να ζήσουν και να προκόψουν στην κοινωνία μας. [...]

**Ιγνάτιος, Μητροπολίτης
Δημητριάδος και Αλμυρού (2015).**

**Η εξάπλωση του φαινομένου του
θρησκευτικού φανατισμού και η
μαρτυρία και το μαρτύριο των**

**χριστιανών στο σύγχρονο κόσμο.
Εισήγηση στο Διεθνές
Διεπιστημονικό Συνέδριο
με θέμα: «Θρησκεία και Βία»
(Α.Π.Θ., 27-29 Απριλίου 2015),
(απόσπασμα)**

5. Φονταμενταλισμός

- **φονταμενταλισμός: θεολογικό ρεύμα του αμερικανικού προτεσταντισμού, εχθρικό απέναντι στην επιστήμη, που στοχεύει στην επιστροφή στις εθνικές και θρησκευτικές παραδόσεις. || (επέκτ.) κάθε ιδεολογικό, πολιτικό κτλ. ρεύμα με παρόμοιες αρχές και στόχους: Μουσουλμανικός ~.**

**Λεξικό της κοινής νεοελληνικής
(Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη)**

■ **φονταμενταλισμός:**

Κάθε μορφή βίας στο όνομα της αλήθειας (θρησκευτικής, εθνικής, ιδεολογικής) επονομάζεται φονταμενταλισμός και αποτελεί συνώνυμο του φανατισμού είτε εκδηλώνεται ως μαζική δολοφονία [...] είτε ως «ιερός πόλεμος» της ισλαμικής τρομοκρατίας, των χριστιανικών σταυροφοριών και του επονεϊδιστου αντισημιτισμού.

Μπέγζος, Μ., Ο φονταμενταλισμός του ατομικισμού, εφημ. Το Βήμα (ηλ/νική έκδοση), 31.7.2011.

■ **Ισλαμικός Φονταμενταλισμός**

[...] παρατηρούμε κυρίως στα οικονομικά αδύνατα αλλά και στα μεσαία στρώματα μια ριζική αντίδραση στον μεταμοντέρνο, δυτικό

τρόπο ζωής που χαρακτηρίζεται από φαινόμενα όπως η ευρεία εξάπλωση της αθεΐας, η σεξουαλική ελευθεριότητα, ο ηθικός σχετικισμός, ο φεμινισμός, η νομιμοποίηση της ομοφυλοφιλίας, η αποδυνάμωση των συγγενικών δεσμών κ.τ.λ. Έτσι, στο επίπεδο της κουλτούρας, μπορούμε να δούμε την άνοδο του θρησκευτικού φονταμενταλισμού ως μια αντίδραση στους βασικούς προσανατολισμούς και ηθικούς κώδικες της ύστερης, παγκοσμιοποιημένης νεωτερικότητας. [...]

Η αντίδραση ενός αριθμού μουσουλμάνων είναι ένας αγώνας για επιστροφή στα fundamentals (δηλαδή, «στα βασικά»). Ο οδηγός σε αυτή τη στροφή προς τα πίσω είναι

τα ισλαμικά ιερά κείμενα, κυρίως το Κοράνι, που οι φονταμενταλιστές ερμηνεύουν «κατά γράμμα». [...]

Μουζέλης Ν.

Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός.

Εφημ. Το Βήμα (ηλ/νική έκδοση), 3.4.2016.

6. Ο ξένος μου εαυτός

[...] Χτίζουμε τείχη γύρω από την οικογένειά μας και τους συγγενείς μας για τους οποίους είμαστε πρόθυμοι να δώσουμε και τη ζωή

30 / 233 - 234

μας, αδιαφορώντας αν στην υπόλοιπη δραστηριότητα μας πατάμε επί πτωμάτων για να εξελιχθούμε ή κλέβουμε το δημόσιο χρήμα ή ρυπαίνουμε το περιβάλλον ή προκαλούμε ατυχήματα κ.ο.κ [...]

Η ανακάλυψη των δικών μας ελαττωμάτων και αντιφάσεων, εγείρουν έντονο άγχος το οποίο απαιτεί κατευνασμό. Αυτός έρχεται συνήθως με την απόδοση στον άλλον του αρνητικού προσήμου, με το να χαρακτηρίσω την ιδιαιτερότητα του επικίνδυνη. Ο ξένος δηλαδή "πληρώνει" το γεγονός ότι σε ένα βαθμό ο εαυτός μου μου είναι ξένος. Γίνεται περισσότερο κακός στα μάτια μου διότι του έχω αποδώσει και μέρος της δικής μου κακίας την οποία

**δεν αντέχω να αντικρίσω.[...] Σπά-
νια αντιμετωπίζουμε τη διαφορετι-
κότητα του άλλου θετικά, διότι τότε
θα έπρεπε αναγκαστικά να δούμε
τον εαυτό μας περισσότερο κριτι-
κά. [...]**

Η έννοια του ξένου στους Τρεις Ιεράρχες

**Αν οι Τρεις Ιεράρχες αντιμετώ-
πιζαν το ξένο και το διαφορετικό
πολωτικά, θα αρνιόντουσαν τη συ-
νάντηση και την ώσμωση με τον
ελληνισμό. Το αποτέλεσμα θα ήταν
ένας χριστιανισμός κατώτερος
από αυτόν που ζούμε σήμερα. Ο
ελληνισμός αποτελούσε έναν ριζι-
κά διαφορετικό πολιτισμό από τον
Ιουδαϊκό. Οι Τρεις Ιεράρχες λόγω
της σοφίας και της αγιότητάς τους,
χωρίς να το γνωρίζουν ουσιαστικά**

εφάρμοσαν τη λογική των ζώντων οργανισμών: το κύτταρο βρίσκεται σε διαρκή ανταλλαγή της ύλης με τα γειτονικά του κύτταρα και με το αίμα που κυκλοφορεί μέσα στα αγγεία. Η ανταλλαγή αυτή είναι απαραίτητη προκειμένου το κύτταρο να μη νεκρωθεί και, έμμεσα, προκειμένου να διατηρήσει την ταυτότητά του. Διότι νεκρό και αποσυντεθειμένο παύει να έχει ταυτότητα.

Οι πολιτισμοί, επειδή είναι ζωντανοί, βρίσκονται σε διαρκή ανταλλαγή και ώσμωση. Έτσι εμπλουτίζονται οι ίδιοι αφ' ενός, ενώ ταυτόχρονα συμβάλλουν σε μεγαλύτερη προσέγγιση και καλύτερη κατανόηση των ανθρώπων. Χωρίς αυτή την αλληλεπίδραση των πολιτισμών οι διάφοροι λαοί

και τα έθνη θα παρέμεναν απολύτως ξένα και ακατανόητα το ένα για το άλλο. Και φυσικά, αυτό θα κατέληγε σε ακόμη μεγαλύτερη εχθρότητα από αυτή που βλέπουμε σήμερα, αφού το άγνωστο το φοβόμαστε. Και, φυσικά, χωρίς αυτή την κινητικότητα και ανάμιξη των πολιτισμών δεν θα ήταν δυνατό η Εκκλησία να επιτελέσει το ιεραποστολικό έργο της διάδοσης του Ευαγγελίου.

Θερμός, π. Β. (2005). Οι δικοί μου οι ξένοι. Αθήνα: Εν πλω, σ. 162-165.

7. Θρησκευτικές διαφορές

Η ειρηνική συμβίωση των θρησκευτικών κοινοτήτων μπορεί γενικά να προέλθει από δύο αντίθετες

αφετηρίες. Είτε από την αδιαφορία για τη θρησκευτική εμπειρία, είτε από τη συνειδητή βίωση της βαθύτερης ουσίας της θρησκείας, όπως προβάλλει στη ζωή πολλών εξαιρετικών προσωπικοτήτων όλων των θρησκειών. Αντιστρόφως, η θρησκευτική μισαλλοδοξία και η εχθρότητα ανάμεσα σε συνυπάρχουσες θρησκευτικές κοινότητες είναι δυνατόν να αναπτυχθούν είτε από σπέρματα θρησκευτικού τύπου, έναν ακραίο φανατισμό, είτε από μη θρησκευτικές ρίζες, π.χ. παράγοντες πολιτικούς, εθνικιστικούς ή αιτίες ψυχολογικές, ιδιοτελείς, που ζητούν να χρησιμοποιήσουν τη θρησκεία για άλλες επιδιώξεις... Βάση κοινής αποδοχής για την ειρηνική

συνύπαρξη των θρησκευτικών κοινοτήτων, αλλά και των μη θρησκευτικών κύκλων... νομίζω ότι πρέπει να αποτελέσει η ελευθερία της θρησκευτικής συνειδήσεως και γενικότερα ο έμπρακτος σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. [...]

Ελευθερία και Αγάπη

Η ελευθερία της αγάπης δεν δεσμεύεται από τις πεποιθήσεις του άλλου[...]. Η χριστιανική αγάπη έχει εξ ορισμού πανανθρώπινες, παγκόσμιες διαστάσεις. Κανένας φραγμός δεν μπορεί να την αναστείλει, ούτε εθνικός ούτε θρησκευτικός. Όταν αποδεχόμαστε τον άλλο άνθρωπο και την άλλη κοινωνότητα με βαθύ σεβασμό της ελευθερίας τους, χωρίς την απαίτηση να δεχθούν αναγκαστικά τις δικές

**μας απόψεις, έχουμε άνεση ανα-
στροφής με τους οπαδούς διαφο-
ρετικών θρησκευτικών αντιλήψε-
ων, βαθύ σεβασμό στα ανθρώπινα
δικαιώματα, προθυμία ουσιαστι-
κής συνεργασίας για την παγκό-
σμια αποδοχή και την υπεράσπισή
τους. [...]**

Διάλογος

**Διάλογος που σέβεται τις θρη-
σκευτικές αρχές και απόψεις των
άλλων δεν σημαίνει συγκρητισμό
και αποχρωματισμό της πίστεώς
μας. Αντίθετα, απαιτεί ουσιαστική
γνώση της πίστεώς μας μαζί με συ-
νεχή βίωσή της [...]. Παράλληλα με
τον θεωρητικό διάλογο, στις πολυ-
θρησκευτικές κοινωνίες προσφέρο-
νται σημαντικές ευκαιρίες για έναν
“διάλογο ζωής”. Ο τελευταίος δεν**

απαιτεί αποδοχή ή συμφωνία σε θέματα θρησκευτικών πεποιθήσεων, αλλά επικεντρώνεται στην κοινή αντιμετώπιση των καθημερινών προβλημάτων [...]. Εγκατάλειψη του διαθρησκειακού διαλόγου οδηγεί στην ανάπτυξη νέων εκφράσεων θρησκευτικού φανατισμού, που τελικά καταλήγουν σε έναν άλλο φοβερό, “διάλογο”, ανάμεσα στις αιφνιδιαστικές ενέργειες των τρομοκρατών και τους πυραύλους των ισχυρών.

Γιαννουλάτος, Αναστάσιος, Αρχιεπίσκοπος Τιράνων και πάσης Αλβανίας (2015). Συνύπαρξη: Ειρήνη, Φύση, Φτώχεια, Τρομοκρατία, Αξίες. Θρησκευτιολογική θεώρηση. Αθήνα: Αρμός, σ. 45, 73-74, 149-150.

8. Ισοτιμία

[...] Λέγει ο Γέροντας Αρσένιος: "Κανένας δεν έχει κάτι παραπάνω ως δώρο από τον δημιουργό, ώστε να μεταβληθεί από άνθρωπο σε δεσπότη ανθρώπου [...]. Μεγάλο αμάρτημα είναι, και επομένως σοβαρό νόσημα, να γίνεται κανείς δεσποτικός κυρίαρχος πάνω στον άλλον. Μονάχα διάκονος οφείλει να είναι, όποια εξουσία και όποιο χάρισμα κι αν έχει. Αλλά όσο η ισοτιμία αυτή δεν πραγματώνεται στις πολιτείες μας, κι όσο ο άνθρωπος αγωνίζεται να τη φτάσει, οφείλει να εφαρμόζει το νόμο του Θεού για την φιλανθρωπία".

Ματσούκας, Ν. (1993).
Ζηλωτικά πόλεως Θεσσαλονίκης.
Θεσσαλονίκη: Βάνιας, σ. 108.

1. Κλήση Παύλου

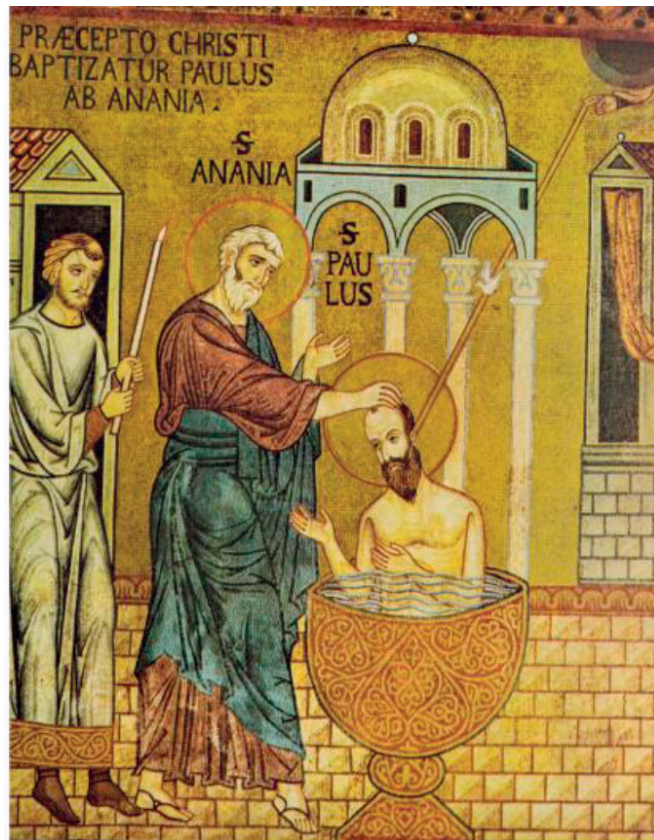
«Ασφαλώς ακούσατε για τη διαγωγή μου όσο ανήκα στην ιουδαϊκή θρησκεία, πως κατεδίωκα με πάθος την εκκλησία του Θεού και προσπαθούσα να την εξαφανίσω. Και πρόκοβα στον Ιουδαϊσμό πιο πολύ από πολλούς συνομήλικους συμπατριώτες μου, γιατί είχα μεγαλύτερο ζήλο για τις προγονικές μου παραδόσεις (Γαλ. 1,13-14).

Την πίστη των χριστιανών την κατεδίωξα μέχρι θανάτου, συλλαμβάνοντας και κλείνοντας στις φυλακές άντρες και γυναίκες, όπως μπορεί να μαρτυρήσει και ο Αρχιερέας και όλο το Μέγα Συνέδριο.

Απ' αυτούς πήρα και επιστολές συστατικές για τους αδελφούς μας τους Ιουδαίους στη Δαμασκό, και πήγαινα να φέρω στην Ιερουσαλήμ δεμένους και τους εκεί χριστιανούς για να τιμωρηθούν. Καθώς πήγαινα και πλησίαζα στη Δαμασκό, ξαφνικά κατά το μεσημέρι άστραψε γύρω μου δυνατό φως από τον ουρανό. Έπεσα στη γη κι άκουσα μια φωνή που μου έλεγε: “Σαούλ, Σαούλ, γιατί με καταδιώκεις;” Κι εγώ απάντησα: “ποιος είσαι, Κύριε;” Η φωνή μου είπε: “Εγώ είμαι ο Ιησούς ο Ναζωραίος, που εσύ τον καταδιώκεις”. Όσοι ήταν μαζί μου είδαν το φως και φοβήθηκαν· δεν άκουσαν όμως τη φωνή εκείνου που μιλούσε. Εγώ είπα: “Τι να κάνω, Κύριε;” Τότε ο Κύριος μου απάντησε:

41 / 235 - 236

**“Σήκω και πήγαινε στη Δαμασκό.
Εκεί θα μάθεις όλα όσα σου όρισε ο
Θεός να κάνεις”.**

2. Η βάπτιση του Παύλου

Καθώς δεν έβλεπα από τη λαμπρότητα του φωτός εκείνου, μ' έπιασαν από το χέρι αυτοί που ήταν μαζί μου και με οδήγησαν στη

**Δαμασκό. Εκεί ζούσε κάποιος Ανα-
νίας, άνθρωπος που ακολουθούσε
πιστά όσα λέει ο Μωσαϊκός Νόμος,
και τον τιμούσαν όλοι οι Ιουδαίοι
που κατοικούσαν στη Δαμασκό. Αυ-
τός ήρθε να με συναντήσει, στάθηκε
μπροστά μου και μου είπε: “Σαούλ,
αδελφέ μου, απόκτησε πάλι το φως
σου”. Κι εγώ την ίδια στιγμή βρήκα
το φως μου και τον κοίταξα. Κι αυ-
τός μου είπε: “Ο Θεός των πατέρων
μας σε διάλεξε να γνωρίσεις το θέ-
λημά του, να δεις εκείνον που το εκ-
πλήρωσε και ν’ ακούσεις τη φωνή
από το ίδιο του το στόμα. Γιατί εσύ
θα γίνεις μάρτυράς του και θα μαρ-
τυρήσεις σ’ όλους τους ανθρώπους
αυτά που είδες και άκουσες. Και
τώρα, τι καθυστερείς, σήκω και βα-
φτίσου και ομολόγησε ότι αυτός**

είναι ο Κύριος, για να καθαριστείς από τις αμαρτίες σου”» (Πράξ. 22, 4-16).

Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών
Γ΄ Γυμνασίου, ΔΕ 6, σ. 25-26.

**2. «Κύριε, πάρε με και δώσε τον
εαυτό μου σε Σένα!»**

Ο Μεσσίας του Ιουδαϊσμού εκείνης της εποχής δεν ήταν "ο πάσχωτων δούλος" του Ησαΐα, αλλά μάλλον μια ανέκφραστα μεγαλοπρεπή ουράνια μαζί και γήινη μορφή, με πολεμικές και διοικητικές ικανότητες, υψωμένη πάνω από την ανθρώπινη αδυναμία και το θάνατο. Ένας τέτοιος υπεράνθρωπος ήρωας δεν καταβάλλεται από τους εχθρούς του, ούτε αφήνει να σταυ-

ρωθεί. Η αποστολή του είναι η εξουσία, η καταδίκη, η εξαφάνιση των εχθρών του, κι η εγκαθίδρυση μιας αιώνιας κοσμοκρατορίας και μιας αιώνιας παγκόσμιας ειρήνης. [...] Αυτό λοιπόν ήταν το μεσσιανικό ιδανικό που κυριαρχούσε στο νου του Σαύλου. Ο σταυρικός του θάνατος στα μάτια του τον αποδεικνυε ψευτομεσσία, κι αυτό ήταν η αλάνθαστη απόδειξη που ξεσκέπαζε τις ψευδολογίες των οπαδών του. Και ιδιαιτέρως, εκείνη η συναδέλφωση Ιουδαίων και αλλοφύλων σε μια βασιλεία, αυτό ήταν κάτι το τερατώδες.

Πρέπει κανείς να τα έχει υπ' όψη του όλα αυτά, για να μπορέσει να μετρήσει τι σημασία είχε η είσοδος του χριστιανικού πνεύματος στη

συνείδηση ενός ανθρώπου σαν τον Σαύλο, την στιγμή της μεταστροφής του στη Δαμασκό.[...]

Καμιά απολύτως αμφιβολία δεν απέμενε μέσα του για ό,τι είχε ζήσει αυτές τις λίγες στιγμές.

Και να, ο Σαύλος ήταν πάλι εντελώς ο ίδιος. Όχι κανείς ονειροπαρμένος, αλλά με τις σταθερές του σκέψεις, άνθρωπος της πράξης. " Τί ποιήσω, Κύριε; "

Υπεράσπισε το οχυρό του σαν ήρωας, μόλις όμως είδε ότι ο ζήλος του ήταν λανθασμένος, αποφασίζοντας γρήγορα, κατατάσσεται στην υπηρεσία του νικητή. Όχι θρήνοι για την κομματιασμένη ζωή του, ούτε απελπισμένα διαβήματα, αλλά έργα, το μάθημα απ' την αρχή, ανασύνταξη σε όλη τη γραμμή! Κύριε,

**πάρε με και δώσε τον εαυτό μου σε
Σένα!**

**Holzner, J. (2001). Παύλος.
Μτφρ. τ. Αρχιεπισκόπου Αθηνών
και πάσης Ελλάδος Ιερωνύμου.
Αθήνα: Η Δαμασκός, σ. 46-49.**

Τελειώνοντας τη Διδακτική Ενότητα...

- ✓ Αναγνωρίζουμε τον θρησκευτικό φανατισμό ως πολυεπίπεδο φαινόμενο.
- ✓ Αξιολογούμε τις αιτίες και τις συνέπειες του θρησκευτικού φανατισμού.
- ✓ Διατυπώνουμε τρόπους υπέρβασης του φανατισμού με βάση τη θέση του Χριστιανισμού για τον φανατισμό.

Σημειώνουμε...

.....

.....

.....

.....

.....

5.5. ΥΠΟΔΟΥΛΩΣΗ/ΕΞΑΡΤΗΣΗ

1.

2.

Μαρτυρίες πρώην εξαρτημένων ανθρώπων

ΓΙΑΝΝΗΣ

**[...] τελικά δεν είχα ποτέ φίλους [...].
Στο λύκειο δεν πήγα.**

**[...] Την δύναμή μου την έκανα βία,
ακόμη και σε ανθρώπους που αγα-
πούσα. Με φοβόντουσαν και οι δι-
κοί μου άνθρωποι και οι ξένοι. [...]**

**Πάθαινα μπλακ άουτ [...] και ξυ-
πνούσα σε νοσοκομεία ή σε πάρκα.
Πολλές φορές κινδύνεψα να πεθά-
νω.**

ΒΑΣΩ

**[...] κατέστρεψα ό,τι είχα δημιουρ-
γήσει, ήμουν φορτωμένη ενοχές
απέναντι στον εαυτό μου, στο γιο
μου, έγινα ελεεινή μητέρα, κόρη,
σύντροφος, ήμουν μια κινούμε-
νη ωρολογιακή βόμβα, με συχνές
εκρήξεις όπου ασκούσα βία σε
ανθρώπους και πράγματα, έγινα
επικίνδυνη και για μένα [...]. Το τε-
λευταίο εξάμηνο της χρήσης μου
ζούσα μέσα στο σπίτι, δεν έβγαι-
να ποτέ, δεν κοιμόμουν, δεν έτρω-
γα, ήμουν η σκιά του εαυτού μου,
ήμουν ασυνεπής στις επαγγελ-
ματικές μου υποχρεώσεις, ήμουν**

ασυνεπής στον εαυτό μου σε τέ-
τοιο βαθμό που [...] κατάλαβα ότι
ήμουν αιχμάλωτη [...]. Είχα ξεμείνει
από ανθρώπους και λεφτά. Και για
όποιοι αγαπούσα ήμουν επικίν-
δυνη κι αυτό έκανε τα πράγματα
απελπιστικά. [...]

Όασις, αστική μη κερδοσκοπική
εταιρία (Θεσσαλονίκη)

[http://vkosmidis.wixsite.com/
oasis/prosopikes-istories](http://vkosmidis.wixsite.com/oasis/prosopikes-istories)

Αφοσίωση και υποδούλωση στον Χριστιανισμό.

1. Από την Παλαιά Διαθήκη

- **Γεν 26, 24: Ο Κύριος παρουσιάστηκε [στον Ισαάκ] εκείνη τη νύχτα και του είπε: «Εγώ είμαι ο Θεός του Αβραάμ, του πατέρα σου. Μη φοβάσαι! Εγώ θα είμαι μαζί σου· θα σε ευλογήσω και θα σου δώσω πάρα πολλούς απογόνους, για χάρη του Αβραάμ του δούλου μου».**
- **Εξ 32, 11. 13: [Ο Μωυσής απευθυνόμενος στο Θεό] είπε: «[...] Θυμήσου τον Αβραάμ, τον Ισαάκ και τον Ιακώβ, τους δούλους σου, που τους υποσχέθηκες να τους δώσεις τόσο πολλούς απογόνους, όσα τ' αστέρια του**

ουρανού, και σ' αυτούς τους απογόνους να δώσεις ολόκληρη αυτή τη χώρα, για ιδιοκτησία παντοτινή».

- Α Βασ 8, 22-23: Μετά στάθηκε ο Σολομών μπροστά στο θυσιαστήριο του Κυρίου, απέναντι σ' όλη την ισραηλιτική κοινότητα. Άπλωσε τα χέρια του στον ουρανό και είπε:

«Κύριε, Θεέ του Ισραήλ, δεν υπάρχει Θεός όμοιος μ' εσένα στον ουρανό πάνω κι εδώ κάτω στη γη. Τηρείς τη διαθήκη σου με τους δούλους σου και δεν παύεις να τους αγαπάς, όταν ζουν ενώπιόν σου με απόλυτη τιμιότητα.

2. Από την Καινή Διαθήκη

- Ιω 15, 14-15: Εσείς είστε φίλοι μου, αν κάνετε αυτά που εγώ σας παραγγέλλω. Δε σας ονομάζω πια δούλους, γιατί ο δούλος δεν ξέρει τι κάνει ο κύριός του. Σας ονομάζω φίλους, γιατί σας έκανα γνωστά όλα όσα άκουσα από τον Πατέρα μου.
- Γαλ 1, 10: [Μιλάει ο απ. Παύλος] Τι νομίζετε; Των ανθρώπων την εύνοια επιδιώκω τώρα ή του Θεού; Ή μήπως ζητώ να αρέσω στους ανθρώπους; Όχι· γιατί αν πράγματι ζητούσα να αρέσω στους ανθρώπους, δεν θα ήμουν υπηρέτης του Χριστού.
- Τιτ 1, 1: Ο Παύλος, δούλος του Θεού, που με έστειλε ο Ιησούς Χριστός, για να διαδώσω την

**πίστη των εκλεκτών του Θεού
και τη βαθιά γνώση της χριστιανικής αλήθειας.**

3. «Δούλος του Θεού»

«Η Εκκλησία συχνά αποκαλεί τον πιστό άνθρωπο “δούλο Θεού” (π.χ. “βαπτίζεται ο δούλος του Θεού ...”, “νυμφεύεται ο δούλος του Θεού...”). Αυτό δεν πρέπει να προκαλεί σύγχυση. Η Εκκλησία διαμόρφωσε τα σχετικά κείμενά της σε μια εποχή όπου υπήρχε ο θεσμός της δουλείας. Με την έκφραση αυτή η Εκκλησία δεν αποδεχόταν τη δουλεία, αλλά ακριβώς το αντίθετο. Δήλωνε κάτι ανατρεπτικό: ότι ο άνθρωπος πρέπει να είναι ελεύθερος από κάθε δουλεία σε ανθρώπους ή σε καταστάσεις.

Απέναντι, λοιπόν, σε όλους τους επίδοξους αφέντες και τυράννους που επιθυμούν να τον σκλαβώσουν, ο Χριστιανός δηλώνει ότι δε δέχεται να δουλωθεί από κανέναν, αφού ο ίδιος είναι ήδη δουλωμένος σε έναν Κύριο, αλλά και κανένας δεν έχει δικαίωμα να υποδουλώνει αυτόν που ελεύθερα επιλέγει να είναι “δούλος” του Θεού. Μόνο που ο Κύριος αυτός είναι παράξενος. Έγινε δούλος και θυσιάστηκε για να κάνει το “δούλο” του παιδί του και ελεύθερο. Με δυο λόγια, δούλος Θεού σημαίνει γιος του Θεού, άρα ελεύθερος από κάθε εξαναγκασμό και σκλαβιά. Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα του Απ. Παύλου, ο οποίος επανειλημμένα αποκαλεί τον εαυτό του

“δούλο” του Θεού και βιώνει αυτήν την πραγματικότητα ως κατεξοχήν πράξη ελευθερίας».

**Σχολικό βιβλίο Θρησκευτικών
Γ΄ Λυκείου, ΔΕ 4, σ. 38-39.**

4. Δουλεία στον Θεό = ελευθερία

Ο Χριστός προσφέρει στον άνθρωπο την αληθινή ελευθερία. Και η χριστιανική ζωή είναι ζωή πορείας προς την αληθινή ελευθερία. [...] Για να κερδίσει όμως ο άνθρωπος αυτή την ελευθερία, γίνεται δούλος του Θεού. Η δουλεία στο Θεό είναι ελευθερία από την αμαρτία και το θάνατο. [...]

Σημαντικότερη όμως για τον άνθρωπο είναι η ελευθερία από τον ίδιο τον εαυτό του. Η ελευθερία αυτή πραγματοποιείται με την κα-

ταπολέμηση των παθών, που υποδουλώνουν τον άνθρωπο και ανατρέπουν τον εσωτερικό του κόσμο. [...] Απαλλασσόμενος ο πιστός από τα πάθη και αποκαθιστώντας την κυριαρχία του νου μέσα στην ύπαρξή του κάνει δυνατή τη φανέρωση των ενεργειών του Αγίου Πνεύματος [...].

Μαντζαρίδης, Γ. (1991).
Χριστιανική Ηθική. Θεσσαλονίκη:
Πουρναράς, σ. 231, 234.

5. «Οὐ ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν»

Όταν ο Χριστιανός τηρεί τις εντολές και διατηρεί τη θεία χάρη που δέχθηκε στο βάπτισμα, εγκαταλείπει «το ίδιο θέλημα» [το δικό του θέλημα]. Γίνεται δούλος Θεού [...].

Ο Χριστός έλεγε: «Οὐ ποιῶ τό θέλημα τό ἐμόν ἀλλά τοῦ πέμψαντός με πατρός» [δεν κάνω αυτό που θέλω εγώ, αλλά αυτό που θέλει εκείνος που μ' έστειλε, Ιω 6, 38)]. Και πρόσθετε: «Πάτερ μου εἰ δυνατόν ἐστι παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τό ποτήριον τοῦτο· πλήν οὐχ ὡς ἐγώ θέλω ἀλλ' ὡς σύ» [«Πατέρα μου, αν είναι δυνατό, ας μην πιω αυτό το ποτήρι· όμως ας μη γίνει το δικό μου θέλημα αλλά το δικό σου»] (Μτ 26, 39). Με τον τρόπο αυτόν, ο Χριστός δίδασκε τους μαθητές του, αλλά και όλους τους Χριστιανούς, να εκζητούν στους πειρασμούς τη βοήθεια του Θεού. Και ακόμη να υποτάσσουν το ανθρώπινο θέλημα στο θείο.

Καλλιακμάνης, Β. π. (1993). Από

το φόβο στην αγάπη. Θεσσαλονίκη:
Αφοί Κυριακίδη, σ. 104-105.

6. **δούλος: 1^α.** αυτός που είχε στερηθεί την προσωπική του ελευθερία και κάθε ανθρώπινο δικαίωμα και που αποτελούσε ιδιοκτησία κάποιου. (πρβ. σκλάβος) [[...]] || (επέκτ.) άνθρωπος στον οποίο δεν αναγνωρίζονται, στην πράξη, ορισμένα δικαιώματα [...]. **β.** (μτφ., αρσ.) αυτός που είναι απόλυτα εξαρτημένος από κτ., με αποτέλεσμα να μην μπορεί να ενεργεί ως πνευματικά ή ψυχικά ελεύθερος άνθρωπος: Είναι ~ των παθών του / του ποτού / των ναρκωτικών. [[...]] **β.** (εκκλ.) Ο ~ / η δούλη του Θεού, χαρακτηρισμός του πιστού και

ταπεινού χριστιανού.

Λεξικό της κοινής νεοελληνικής
(Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη)

1. Η ιστορία του Ονήσιμου (Η Προς Φιλήμονα επιστολή, του Αποστόλου Παύλου)

Ο Φιλήμων είναι εύπορος χριστιανός που ζει στις Κολοσσές και οφείλει τη μεταστροφή του στο χριστιανισμό στον ίδιο τον Παύλο. [...] Όχι μόνο διαθέτει το σπίτι του για τις χριστιανικές συνάξεις αλλά έχει και μεγάλη φιλανθρωπική δραστηριότητα [...]. Από το σπίτι του χριστιανού αυτού των Κολοσσών δραπέτευσε ο δούλος Ονήσιμος, αφού

πρώτα διέπραξε κάποια αδικία,
ενδεχομένως κλοπή, και κατέφυγε
[...] στην Έφεσο. [...]

4. Άγιος Ονήσιμος, St. Petka Chapel, Βελιγράδι (ψηφιδωτό).

Στην περίπτωση του Ονήσιμου
δεν ξέρουμε με ποιες συνθήκες έγι-
νε η συνάντησή του με τον Παύλο
στη φυλακή. [...] Ίσως τα πράγμα-
τα συνέβησαν ως εξής: Μετά την
απομάκρυνση του από το σπίτι του
Φιλήμονα, άρχισε να αντιμετωπίζει
τα γνωστά προβλήματα που είχαν

οι φυγάδες και σε δεινή θέση βρισκόμενος πληροφορήθηκε στην Έφεσο (όπου υπήρχε και το ιερό της Άρτεμης για τους δραπέτες) για τον φυλακισμένο απόστολο, για τον οποίο θα είχε ακούσει να γίνεται λόγος στο σπίτι του Φιλήμονα. Έτσι ίσως μετανιωμένος κατέφυγε στον Παύλο, δέχθηκε το κήρυγμά του και αποφάσισε να μεταβάλει ριζικά τη ζωή του. Ο Παύλος βρήκε στον Ονήσιμο ένα πολύτιμο, χρήσιμο ("εύχρηστο" κατά τη σημασία άλλωστε και του ονόματος του) βοηθό στα δεσμά του ευαγγελίου, δεν τον κράτησε όμως κοντά του, παρόλο που θα το ήθελε, αλλά τον έστειλε πίσω στον Φιλήμονα εφοδιασμένο και με το συστατικό γράμμα. Ήταν για τον απόστολο μια

καλή ευκαιρία να δείξει και έμπρακτα τη διδασκαλία του ότι για τους πιστούς δεν υπάρχει διάκριση δούλου και ελεύθερου.[...]

Το μήνυμα της επιστολής είναι ότι ο χριστιανισμός δεν καθιερώνει καμιά οριστική κοινωνική τάξη μέσα στον κόσμο, του οποίου η δομή παρέρχεται, αλλά ελευθερώνει τους ανθρώπους από τις παρερχόμενες, μεταβαλλόμενες συνεχώς και φθειρόμενες τελικά κοινωνικές δομές, και τους κάνει, μέσα σε οποιαδήποτε κοινωνική κατάσταση κι αν βρίσκονται, να αισθάνονται, να ζουν και να δρουν ελεύθεροι, έχοντας επίγνωση της ελευθερίας που τους χορηγεί ο Χριστός.

Καραβιδόπουλος, Ι. (1983).

Εισαγωγή στην Καινή Διαθήκη.
Θεσσαλονίκη: Πουρναράς,
σ. 275-281.

**2. Φιλημ 1, 8-17: Η αδερφική πα-
ράκληση για τον Ονήσιμο
(Μιλάει ο Απ. Παύλος προς τον
Φιλήμονα)**

Γι' αυτό, παρ' όλη την εξουσία που έχω από το Χριστό να σε προ-
στάζω τι πρέπει να κάνεις, προτι-
μώ στο όνομα της αγάπης να σε
παρακαλέσω. Εγώ, λοιπόν, ο Παύ-
λος, έτσι που είμαι προχωρημένος
στα χρόνια και τώρα μάλιστα φυ-
λακισμένος για τον Ιησού Χριστό,
σε παρακαλώ για τον Ονήσιμο,
το παιδί μου, που εδώ στη φυλα-
κή μου το γέννησα στη νέα πίστη.

Αυτός που κάποτε σου ήταν άχρηστος, τώρα είναι χρήσιμος σ' εσένα και σ' εμένα. Σου τον στέλνω λοιπόν πίσω. Δέξου τον, αυτόν που είναι τα ίδια μου τα σπλάχνα. Ήθελα να τον κρατήσω κοντά μου, ώστε να με διακονεί αντί για σένα, τώρα που είμαι στη φυλακή επειδή κηρύττω το ευαγγέλιο. Χωρίς τη συγκατάθεσή σου όμως δεν θέλησα τίποτε να κάνω, γιατί δε θέλω να σε αναγκάσω να μου κάνεις αυτό το καλό· προτιμώ να το κάνεις με τη θέλησή σου.

Ίσως μάλιστα γι' αυτό απομακρύνθηκε από σένα ο Ονήσιμος προσωρινά: για να τον πάρεις πίσω για πάντα. Όχι πια ως δούλο, αλλά παραπάνω από δούλο – ως αγαπητό αδερφό. Σ' εμένα είναι

πράγματι πολύ αγαπητός, πολύ περισσότερο θα είναι σ' εσένα και ως άνθρωπος και ως χριστιανός.

Σχέσεις εξάρτησης, σχέσεις ελευθερίας στον Χριστιανισμό και σε άλλες θρησκευτικές αντιλήψεις.

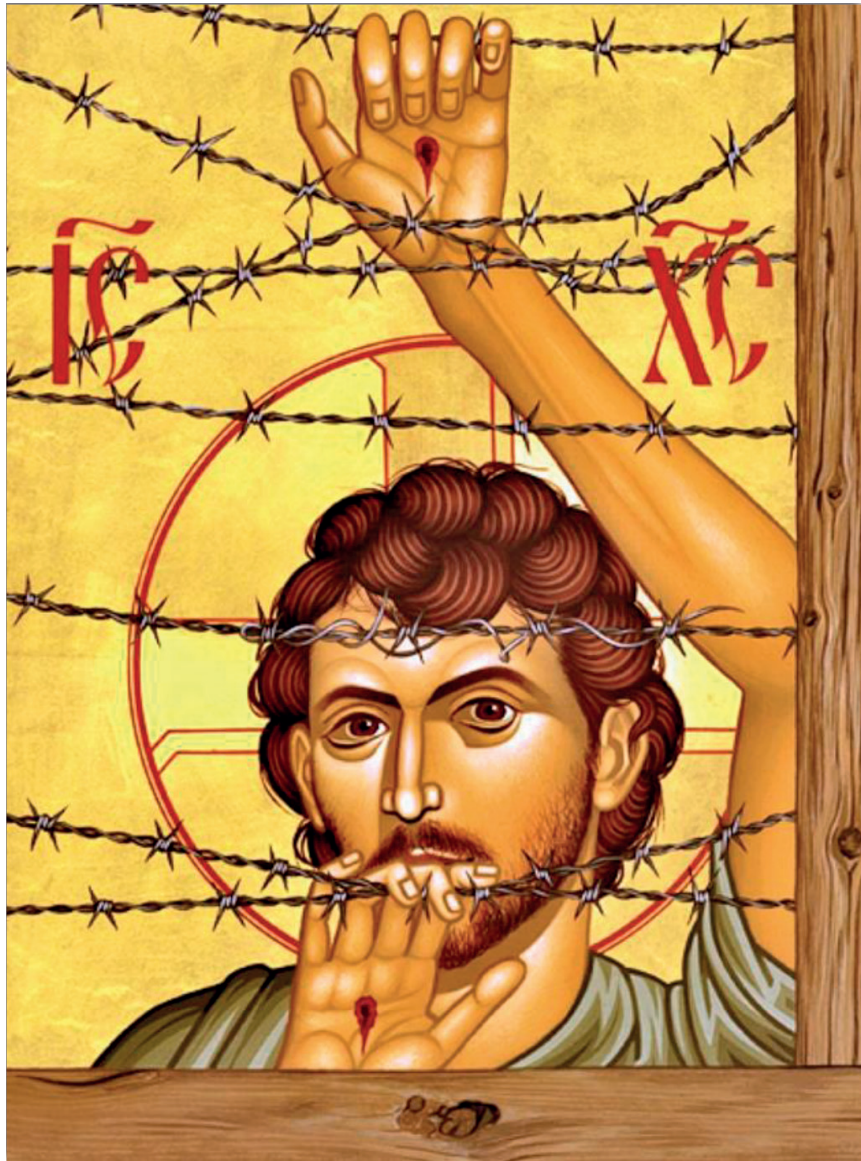
* Σχόλιο στο έργο του R. Lentz, Ο Χριστός στο περιθώριο.

Παρατηρώ προσεκτικά την εικόνα.

Ο Χριστός, όχι όπως τον έχω συνηθίσει...

Εν ετέρα μορφή; Πίσω από συρματοπλέγματα. Με κοιτάζει. Έντονα;

5. *Robert Lentz. Ο Χριστός
στο περιθώριο (Christ in the
margins)

Έρχεται στο μυαλό μου το ευαγγέλιο της κρίσης. Ο Χριστός φυλακισμένος ως ένας των ελαχίστων, ταυτισμένος με όλους εκείνους στις φυλακές, στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, στα γκέτο των μεγαλουπόλεων.

Κοιτάζω συνεχώς την εικόνα.

Το βλέμμα μου έλκεται από τα επιμέρους. Ξύλινο πλαίσιο, συρματοπλέγμα, χρυσό φως. Διαβάζω το σχόλιο του ζωγράφου. Μου ανοίγει δρόμο να σκεφτώ.

Σε ποια πλευρά του φράκτη είναι ο Χριστός;

Είναι φυλακισμένος εκείνος ή μήπως είμαστε εμείς οι φυλακισμένοι κι εκείνος εκεί, δίπλα μας, στέκει σταθερός, παραμερίζει τα δεσμά μας και μας απευθύνει το δικό

του κάλεσμά;

Αναρωτιέμαι. Και τα δεσμά;

Ποιος τα τοποθέτησε εκεί και γιατί. Μήπως είναι δική μου η απόφαση; Πόσες φορές δεν βάζω ένα φράχτη ανάμεσα στον εαυτό μου και στην αληθινή ευτυχία.

Διαβάζω στον Ελύτη «όλοι μας είμαστε δέσμιοι μιας ευτυχίας που από δικό μας λάθος αποστερούμαστε». Πόσες φορές ακολουθούμε προσωπικές, κοινωνικές, πολιτισμικές, οικονομικές και άλλες συμβάσεις που γίνονται φραγμοί για την όντως ζωή;

Εμείς και τα δεσμά μας.

Ή μήπως εμείς με τα δεσμά μας φτιάχνουμε αγκαθωτούς φράκτες κι έτσι κλείνουμε έξω Εκείνον και ό,τι συνεπάγεται η σχέση μας μαζί του.

Φράκτες – δεσμά για να προφυλαχτούμε από τις «επικίνδυνες» μνήμες μας, από τους στόχους και τις αξίες ζωής που Εκείνος εμπνέει και που θα μπορούσαν να μας κάνουν συμμετόχους στο χρυσό φως που τον περιβάλλει.

**Βάσω Γώγου, θεολόγος,
φιλόλογος εκπαιδευτικός**

1. Αποφασιστική θέληση

«Εξέτασε τις θεραπείες που πρέπει να χρησιμοποιήσεις γι' αυτές τις κακές σου έξεις και συνήθειες. Από τις θεραπείες αυτές η πρώτη είναι το να θέλεις να διορθωθείς όχι αμφιβάλλοντας, αλλά αποφασιστικά. Διότι οι σωματικές ασθένειες μπορούν να θεραπευθούν

και χωρίς την θέλησή μας, οι ασθένειες όμως της ψυχής χωρίς να το θέλουμε, δεν είναι δυνατό να θεραπευθούν. Διότι και γι' αυτές χρειάζεται μία αποφασιστική θέληση του ασθενή, για να ιατρευθεί και να χρησιμοποιήσει τα μέσα και τα όργανα εκείνα, τα οποία είναι κατάλληλα για τη θεραπεία».

Νικοδήμου Αγιορείτου (2008).
Πνευματικά Γυμνάσματα.
Νέα Σκήτη (Άγιον Όρος):
Συνοδία Σπυρίδωνος
Ιερομονάχου, σ. 433.

2. Πάθη: κακό ή καλό;

«...Λέγοντας πάθη εννοούμε οποιαδήποτε άλογη επιθυμία που κατακτά βίαια την ψυχή· τον θυμό,

τη ζήλεια, τη λαιμαργία, την επιθυμία για δύναμη, την υπερηφάνεια και τα υπόλοιπα. Πολλοί από τους Πατέρες θεωρούν τα πάθη σαν κάτι βασικά κακό, δηλαδή σαν εσωτερικές αρρώστιες, ξένες προς την αληθινή φύση του ανθρώπου. Μερικοί απ' αυτούς όμως υιοθετούν μια πιο θετική άποψη, θεωρώντας τα πάθη δυναμικές ωθήσεις, βαλμένες μέσα στον άνθρωπο από το Θεό, και επομένως καλές στο βάθος τους, αν και προς το παρόν έχουν διαστραφεί από την αμαρτία. Πάνω σ' αυτήν την πιο λεπτή άποψη, σκοπός μας δεν είναι να εξαλείψουμε τα πάθη, αλλά να αλλάξουμε κατεύθυνση στις ενέργειές τους. Η ανεξέλεγκτη οργή μπορεί να μετατραπεί σε δίκαιη αγανάκτηση, η γεμάτη

κακεντρέχεια ζήλεια σε ζήλο για την αλήθεια, η σεξουαλική επιθυμία σε έρωτα αγνό μέσα στη ζέση του. Τα πάθη επομένως πρέπει να εξαγνισθούν κι όχι να σκοτωθούν· να παιδαγωγηθούν· κι όχι να ξεριζωθούν· να χρησιμοποιηθούν θετικά κι όχι αρνητικά. Στους εαυτούς μας και στους άλλους λέμε: όχι “καταπίεση” αλλά “μεταμόρφωση”.

Ware, Κάλλιστος, επίσκοπος Διοκλείας (⁷1982). Ο Ορθόδοξος Δρόμος, Αθήνα: Επτάλοφος, σ. 133-134.

1. Από την Παλαιά Διαθήκη Λευιτ 25, 8-55: Ιωβηλαίο έτος

(άφεσης) (αποσπάσματα)

[...] Έπειτα θα μετρήσετε εφτά εβδομάδες ετών, δηλαδή συνολικά σαράντα εννιά χρόνια. Και τη δέκατη μέρα του έβδομου μήνα του πεντηκοστού έτους, θα ηχήσετε δυνατά τις σάλπιγγες σ' όλη τη χώρα και θα το ανακηρύξετε άγιο· είναι το ιωβηλαίο έτος. Την ίδια εκείνη ημέρα του Εξιλασμού, θα κηρύξετε απελευθέρωση για όλους τους κατοίκους της χώρας. Κάθε ιδιοκτησία που έχει πουληθεί, θα επιστραφεί στον αρχικό ιδιοκτήτη της και καθένας που έχει πουληθεί ως δούλος, θα γυρίσει στην οικογένειά του. Αυτό το πεντηκοστό έτος θα είναι για σας έτος ιωβηλαίο. Δεν θα σπέρνετε ούτε θα θερίζετε αυτό που βλασταίνει από μόνο του,

ούτε θα τρυγάτε τα αμπέλια που θα έχουν μείνει ακλάδευτα. [...] Θα τρώτε μόνον ό,τι θα βλασταίνει από μόνο του στα χωράφια.

»Κατά το ιωβηλαίο έτος, καθένας θα μπορεί να αποκτήσει πάλι την κυριότητα της ιδιοκτησίας του αν αυτή είχε πουληθεί. Έτσι, όταν πουλάτε ή αγοράζετε, μην ξεγελάτε ο ένας τον άλλο. [...] Κανείς σας να μην εκμεταλλεύεται το διπλανό του, αλλά να σέβεστε το Θεό σας· εγώ, ο Κύριος, είμαι ο Θεός σας.

»Να εκτελείτε τους νόμους μου, να τηρείτε τις εντολές μου στην πράξη, ώστε να κατοικήσετε ασφαλείς στη χώρα. Η χώρα θα δίνει τον καρπό της και θα έχετε να τρώτε και να χορταίνετε· και θα ζείτε ασφαλείς. [...]

Η γη ως ιδιοκτησία του Θεού και ο άνθρωπος

«Η γη δεν πρέπει να πωλείται οριστικά, γιατί ανήκει σ' εμένα κι εσείς είστε σαν ξένοι που τους δόθηκε η άδεια να την κατοικούν. Γι' αυτό, σ' όλη εκείνη τη χώρα, που θα την έχετε ιδιοκτησία σας, πρέπει να αναγνωρίζετε το δικαίωμα εξαγοράς της γης: Αν ένας Ισραηλίτης φτωχύνει κι αναγκαστεί να πουλήσει ένα μέρος από την ιδιοκτησία του, τότε ο πλησιέστερος συγγενής του έχει το δικαίωμα εξαγοράς· πρέπει να έρθει και να πάρει πίσω με εξαγορά αυτό που πούλησε ο συγγενής του. Είναι δυνατόν κάποιος που δεν έχει κανένα συγγενή με δικαίωμα εξαγοράς, να ευπορήσει αργότερα και να μπορεί

να προσφέρει ο ίδιος το τίμημα για την εξαγορά. Τότε πρέπει να αφαιρέσει τα χρόνια που πέρασαν από την ημέρα που έγινε η πώληση, και να πληρώσει στον δανειστή του τα υπόλοιπα χρόνια μέχρι το επόμενο ιωβηλαίο· έτσι θα ξαναποκτήσει την ιδιοκτησία του. Αν όμως δεν μπορεί να πληρώσει το τίμημα για να εξαγοράσει το κτήμα του, αυτό θα παραμείνει στα χέρια του δανειστή του ως το επόμενο ιωβηλαίο. Το χρόνο εκείνο το κτήμα θ' αποδεσμευτεί και θα γυρίσει στον αρχικό ιδιοκτήτη του. [...]

Οι Ισραηλίτες και η δουλεία

«Αν ένας συμπατριώτης σου, που ζει κοντά σου, φτωχύνει και δυστυχήσει, εσύ πρέπει να τον ενισχύσεις, όπως θα έκανες αν ήταν

ξένος ή πάροικος, ώστε να μπορέσει να ζήσει κι αυτός μαζί σου. Δεν επιτρέπεται να του πάρεις τόκο ή κάποιο πρόσθετο ποσό από τα χρήματα που θα του δανείσεις, ούτε θα βγάλεις κανένα κέρδος από την τροφή που θα του πουλήσεις. Να υπολογίζεις το Θεό σου, ώστε να επιβιώσει κι ο συμπατριώτης σου μαζί σου. Εγώ είμαι ο Κύριος, ο Θεός σας, που σας έβγαλα από την Αίγυπτο, για να σας δώσω τη χώρα της Χαναάν και να είμαι Θεός σας.

»Αν ο συμπατριώτης σου, που ζει κοντά σου, φτωχύνει και πουληθεί σ' εσένα, δεν πρέπει να τον μεταχειρίζεσαι σαν δούλο. Ας μείνει στο σπίτι σου σαν μισθωτός εργάτης και να σε υπηρετεί ως το επό-

μενο ιωβηλαίο έτος. Τότε θα φύγει από το σπίτι σου μαζί με τα παιδιά του και θα γυρίσει στους συγγενείς του και στην ιδιοκτησία των προγόνων του. Οι Ισραηλίτες είναι δούλοι μου, που τους έβγαλα από την Αίγυπτο· δεν πρέπει να πουλιούνται ως δούλοι. Δεν πρέπει να τους συμπεριφέρεσαι με σκληρότητα, αλλά να υπολογίζεις το Θεό σου. Ο δούλος και η δούλη σου, όσους έχεις, θα πρέπει να προέρχονται από τα γύρω σας έθνη· από 'κει θα αγοράζεις δούλους. Επίσης θ' αγοράζεις από τα παιδιά των πάροικων που ζουν ανάμεσά σας και γεννήθηκαν στη χώρα σας, κι απ' τις οικογένειές τους. Αυτοί μπορούν να αποτελούν ιδιοκτησία

σας. Μπορείτε να τους μεταβιβάξετε κληρονομικά στους γιους σας, που μετά από σας θα τους έχουν ιδιοκτησία τους. Μπορείτε να τους έχετε δούλους σας για πάντα· αλλά ανάμεσα στους συμπατριώτες σας τους Ισραηλίτες κανένας ας μην καταδυναστεύει τον άλλον με σκληρότητα.

»Αν ένας ξένος ή πάροικος που μένει στον τόπο σου πλουτίσει, ενώ κάποιος Ισραηλίτης, που συναλλάσσεται μαζί του, φτωχύνει και πουληθεί στον ξένο ή στον πάροικο ή σε κάποιο μέλος της οικογένειάς τους, διατηρεί και μετά την πώλησή του το δικαίωμα να εξαγοραστεί. Μπορεί να τον εξαγοράσει ένας από τ' αδέρφια του, ο θείος του ή ο ξάδερφός του, κάποιος

από τους πλησιέστερους συγγενείς του. Επίσης, αν αυτός ο ίδιος έχει στο μεταξύ κερδίσει αρκετά χρήματα, μπορεί να εξαγοράσει τον εαυτό του. [...] Αν ο Ισραηλίτης δούλος δεν εξαγοραστεί με έναν απ' αυτούς τους τρόπους, θα απελευθερωθεί στο ιωβηλαίο έτος μαζί με τα παιδιά του. Όλοι οι Ισραηλίτες είναι δικοί μου δούλοι· εγώ τους έβγαλα από την Αίγυπτο. Εγώ, ο Κύριος, είμαι ο Θεός σας».

2. Ισλάμ: ελευθερία και υποταγή

Η έντονη αίσθηση ότι ο Θεός είναι ο απόλυτος Δεσπότης του σύμπαντος και της ανθρώπινης ζωής και ο τονισμός του χρέους της πλήρους υπακοής σ' Αυτόν στρέφουν την προσοχή του μουσουλμάνου

περισσότερο προς την τήρηση των εντολών του Θεού παρά στην ενασχόληση με το μυστήριο του προσώπου Του· ο πυρήνας της θρησκείας είναι θεϊκές εντολές και υποταγή (islam).

Η μουσουλμανική ευσέβεια είναι πολύ ρεαλιστική και πρακτική. Κατά βάση συνίσταται στη συμμόρφωση της καθημερινής ζωής προς ένα θεόσδοτο, μέσω του Προφήτη, πρότυπο. Ο προσανατολισμός αυτός δίνει ιδιαίτερη σπουδαιότητα στον «νόμο», ο οποίος καθορίζει την εν γένει συμπεριφορά του ανθρώπου στην προσωπική και την κοινωνική του ζωή.

Ο θεσμός της δουλείας

Το καθεστώς της δουλείας ανα-

γνωρίζεται απερίφραστα στο Κοράνιο και συνδέεται με τον «ιερό πόλεμο». Κατά την επίσημη ισλαμική νομοθεσία, δούλος είναι ο αιχμάλωτος πολέμου, ο «άπιστος», ο συλληφθείς σε επιδρομή εναντίον εχθρικής χώρας, τα παιδιά μιας δούλης [...]. Οι δούλοι, όπως και οι άλλες μορφές ιδιοκτησίας, είναι κατά την κλασική ισλαμική νομοθεσία μεταβιβάσιμοι. [...]

Στην τάξη των δούλων παραμένουν μόνο οι μη μουσουλμάνοι· ο ομόπιστος είναι αδελφός[...].

Ο Μωάμεθ φρόντισε να μειώσει την απάνθρωπη σκληρότητα στη μεταχείριση των δούλων και να δώσει στον θεσμό ηπιότητα. Επίσης παρακίνησε τους μουσουλμάνους να απελευθερώνουν τους δούλους

**τους, εφόσον αυτοί δείξουν την
πρέπουσα συμπεριφορά. [...] Υπό
την πίεση των διεθνών διακηρύξε-
ων περί ελευθερίας του ατόμου, οι
νομικοί κώδικες πολλών ισλαμι-
κών κρατών παραθεωρούν τις περί
δουλείας κορανικές διατάξεις και
παραδόσεις. Μόλις το 1962 η πλέ-
ον παραδοσιακή μερίδα του Ισλάμ
στη Σαουδική Αραβία κατήργησε τη
δουλεία, καθ' υπέρβαση του γράμ-
ματος του ισλαμικού κανονικού δι-
καίου.**

**[...] Στο Κοράνιο πάντως, ο τόσο
προσβλητικός για την αξία του αν-
θρώπου θεσμός περιβάλλεται με το
κύρος του «Λόγου του Αλλάχ», δη-
λαδή αναγνωρίζεται ως τμήμα του
θεόσδοτου νόμου. [...]**

Οι πνευματικές ζυμώσεις, οι

οποίες επιταχύνονται στην εποχή μας σε παγκόσμια κλίμακα, οι περί ισότητας των ανθρώπων και σεβασμού της προσωπικής ελευθερίας αρχές του διεθνούς δικαίου, το οποίο διαπνέεται σαφώς από χριστιανικά ιδεώδη, συμβάλλουν σε μια νέα θεώρηση των κλασικών αυτών μουσουλμανικών θέσεων και, στην πράξη τουλάχιστον, σε αναμόρφωσή τους.

**Γιαννουλάτος, Αναστάσιος,
Αρχιεπίσκοπος Τιράνων και
πάσης Αλβανίας (2016).
Ισλάμ. Θρησκευολογική επισκόπηση.
Αθήνα: Το Βήμα, σ. 275, 296-298.**

Τελειώνοντας τη Διδακτική Ενότητα...

- ✓ Ερμηνεύουμε τις έννοιες εξάρτηση και υποδούλωση ως προς την «εν Χριστώ» ελευθερία.
- ✓ Ερμηνεύουμε σύγχρονα φαινόμενα εξάρτησης με χρήση θρησκευτικών όρων.
- ✓ Διατυπώνουμε προτάσεις με θρησκευτικά κριτήρια για την αντιμετώπιση σύγχρονων φαινομένων δουλείας.

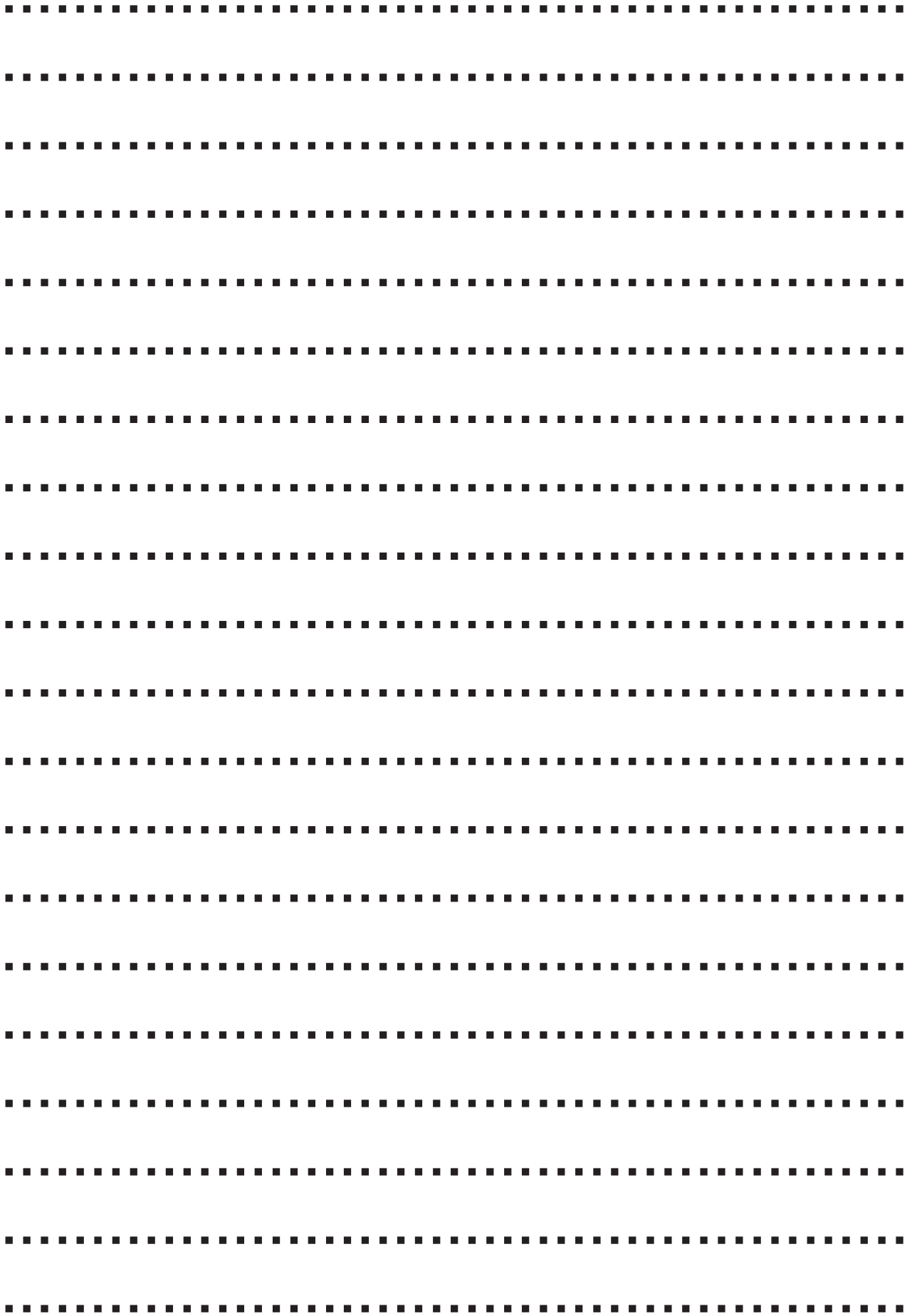
Σημειώνουμε...

.....

.....

.....

.....

Πηγές εικονιστικού υλικού

Θ.Ε. 5 ΚΑΚΟ

5.4. ΦΑΝΑΤΙΣΜΟΣ

1. Ζαμπίκος, Μ. (2010), Θρησκευτικός φανατισμός, <https://kafeneiogr.wordpress.com/tag/%CE%BC%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CF%83/page/3/>
2. Η βάπτιση του Παύλου από τον Ανανία, μωσαϊκό 12ου αι., Capella Palatina, Παλέρμο, Σικελία.

5.5. ΥΠΟΔΟΥΛΩΣΗ/ΕΞΑΡΤΗΣΗ

1. Σχέδιο, <https://gwrtc103projects.wordpress.com/category/uncategorized/>

- [page/21/](#)
2. **Αλκοόλ**, <http://www.fitlista.com/9-indicators-spot-alcoholic/>
  3. **Trafficking**, <https://www.factretriever.com/human-trafficking-facts>
  4. **Άγ. Ονήσιμος, St. Petka Chapel**, Βελιγράδι, <http://kb.osu.edu/dspace/handle/1811/39610>
  5. **Robert Lentz. Ο Χριστός στο περιθώριο (Christ in the margins)**, <https://stavrodromi.com/2012/06/17/%CE%BF-%CF%87%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CF%8C%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B8%CF%8E%CF%81%CE%B9%CE%BF/>

Πηγές κειμένων στο διαδίκτυο
σελ. 50 - 52 / 238
Μαρτυρίες πρώην εξαρτημένων
ανθρώπων, Όασις, αστική μη κερ-
δοσκοπική εταιρία (Θεσσαλονίκη),
[http://vkosmidis.wixsite.com/oasis/](http://vkosmidis.wixsite.com/oasis/prosopikes-istories)
[prosopikes-istories](http://vkosmidis.wixsite.com/oasis/prosopikes-istories)

Έργο της Δέσποινας Χανόγλου κο-
σμή τη σελίδα:
30 / 234

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 9ου τόμου

Θεματική ενότητα 5 ΚΑΚΟ

5.4. Φανατισμός 5

5.5. Υποδούλωση/
Εξάρτηση 49

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.